

Reforma sądownictwa

Komentarze Haliny
Bortnowskiej i Henryka
Woźniakowskiego po
lipcowych protestach — s. 52

Teologia Derridy

Agata Bielik-Robson
o religii po dekonstrukcji,
czyli o przygotowywaniu
miejsca dla innego — s. 60

Zdźródź Barbary Klickiej

Dzień pierwszy: „Myślę:
nie ucieknę, mam wielką
walizkę. Myślę: nie wolno
mi biegać” — s. 38

Czytanie potrzebuje

wsparcia – w jaki sposób
wykształcać nawyki
lekturowe? Kim są
dziś czytelnicy? — s. 92

ZNAM

M I E S I Ę C Z N I K

Nr **748**

CENA: 19,90 zł | VAT 5% (W PRENUMERACIE: 13 zł)

WRZESIEŃ (09) 2017

Wiara bez uprzedzeń Homoseksualność a Kościół

Głosy księży: Czy w Kościele jest miejsce dla wierzących homoseksualnych?
Lesbijki, Kościół, wieś: O problemach osób LGBT poza wielkimi miastami
Daniel Rycharski: Jak dokonać zmiany wśród polskich katolików? — s. 4–37

ZAPOMNIJ O HYGGE, BO JAKOŚ TO BĘDZIE!

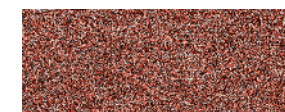
POZNAJ PIERWSZĄ KSIĄŻKĘ
O POLSKIEJ SZTUCE SZCZĘŚCIA

Powiedzmy to sobie wprost: Polacy nie są ani trochę hyggeligt. Jesteśmy szczęśliwi, bo jesteśmy – no właśnie – jacy? Co to znaczy, że świętujemy jak żaden inny naród w Europie? Co wyraża najpopularniejsze polskie słowo? Skąd się bierze nasz przewrotny optymizm? I najważniejsze: czym jest szczęście po polsku? Zaskakujące odpowiedzi na te pytania pomogli nam odkryć:

**WOJCIECH MANN, ALEKSANDER DOŁA, MAGDALENA GRZEBĄŁKOWSKA,
RAFAŁ MADAŃCZAK (ASZdziennik), MICHAŁ RUSINEK, JUREK OWSIAK,
ŁONA, OLGA DRENDA, JANUSZ MAKUCH i inni.**

Książka dostępna na znak.com.pl
KSIĄŻKI Z DOBREJ STRONY

Dominika Kozłowska

Przekazujemy sobie znak pokoju

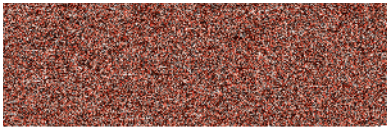
DZIESIĘĆ LAT TEMU UKAZAŁ SIĘ NUMER „ZNAKU” ZATYTULOWANY *Homoseksualista mój bliźni*. Warto po niego sięgnąć (nr 630 z 2007 r. dostępny w bezpłatnym archiwum na stronie miesięcznika), aby zobaczyć, jak bardzo w ostatniej dekadzie rozwinęły się świadomość katolików i język, w jakim o osobach LGBT mówią księża – zarówno w oficjalnych, jak i prywatnych wypowiedziach.

Tezę tę należy od razu doprecyzować: nie wszędzie zmiany są na lepsze. Osoby homoseksualne, obok migrantów i uchodźców, są najczęstszym obiektem ataków i mowy nienawiści, również ze strony katolików. Tam jednak gdzie dokonują się pozytywne ruchy, nie mają one jedynie charakteru oddolnego. Ważne są również wypowiedzi biskupów, kardynałów, a przede wszystkim papieża Franciszka, które przełamują utarty negatywny sposób mówienia o homoseksualności wyłącznie w kontekście grzechu. „Jeżeli ktoś jest gejem lub lesbijką i poszukuje Boga, to kimże ja jestem, aby ich osądzać?” – pytał papież Franciszek w 2013 r. Z kolei w 2016 r. w drodze powrotnej z Armenii stwierdził: „Kato-licy i inni chrześcijanie muszą prosić o wybaczenie nie tylko osoby homoseksualne. Muszą prosić Boga, by wybaczył, że ich dyskryminowali i wzbudzali wrogie postawy wobec nich”. Najważniejszą z ogólnych zmian było postawienie pytania o osoby homoseksualne w ankiecie poprzedzającej nadzwyczajny synod poświęcony wyzwaniom, przed jakimi stoją współczesne rodziny. Żaden inny papież nie podjął się jak dotąd próby opisanie sytuacji wierzących gejów i lesbijek, przyjrzenia się ich faktycznym wyborom życiowym i sposobom przeżywania wiary i bliskości z Chrystusem. Pragnienia tej bliskości nie można tak po prostu odrzucić. A przez lata można było odnieść wrażenie, że taka właśnie była oficjalna odpowiedź Kościoła – niech się najpierw nawrócą – zalecano – i podejmą terapię, aby wyzbyć się złych skłonności. Sześć lat temu, jeszcze przed pontyfikatem papieża Franciszka, wydaliśmy numer „Znaku” zatytułowany *Homoseksualista idzie do nieba*. Samo postawienie kwestii

wiary i miejsca osób LGBT w Kościele dla wielu polskich katolików było wówczas kontrowersyjne. Dziś podejmowanie tego tematu już tak bardzo nie dziwi, co także pokazuje, że w ostatnich latach dokonała się wyraźna zmiana.

Jakiś czas temu redakcję miesięcznika „Znak” odwiedziła s. Jeannine Gramick, która od lat wspiera osoby homoseksualne. Opowiedziała nam wówczas o swojej rozmowie z Benedyktem XVI. Siostra zapytała go, ile osób homoseksualnych miał okazję poznać. Papież odpowiedział, że żadnej, że nigdy nie spotkał żadnego homoseksualisty. Ten fakt z pozoru może się wydawać nieistotny. A jednak przecież nauczanie Kościoła kształtuje się w spotkaniu oświeconego wiarą rozumu z doświadczeniami pozwalającymi lepiej odczytać znaki czasu i powołanie chrześcijan w konkretnym momencie dziejowym. Przywoływany już przykład synodu był wyrazem świadomości, że pomiędzy doświadczeniem a oficjalnym głosem Kościoła panuje coraz wyraźniejsze napięcie. Jego przezwyciężenie to długi proces. Nie ma jednak zmian bez osób gotowych przecierać szlaki: prowadzić posługę duszpasterską wśród tych, u których inni kapłani widzą jedynie niemożliwy do naprawy grzech, organizować kampanie społeczne, wreszcie – pokazywać te napięcia i mądrze o nich rozmawiać. Wydanie, które oddajemy do Państwa rąk, zostało przygotowane rok po pierwszej w Polsce wspólnej kampanii katolików i wierzących LGBT pod hasłem *Przekażmy sobie znak pokoju*. Zaangażowanie w to działanie, a szczególnie udział w organizowanych w ramach akcji wydarzeniach, pozwoliło nam zauważyć, jak ważne znaczenie dla zmiany nastawienia wobec homoseksualnych braci i siostr ma osobiste spotkanie. Podobne przekonanie można odnaleźć w głosach księży, które publikujemy w Temacie Miesiąca. Dlaczego warto zajmować się tematami z pozoru marginalnymi? Bo właśnie z tej peryferyjnej pozycji można wyraźnie dostrzec problemy, które dotyczą również „centrum” Kościoła. Sytuacja na obrzeżach wiele bowiem mówi o całości. — **Z**

SPIS TREŚCI

38 **Zdrój: Dzień pierwszy**
Barbara Klicka

60 **Posunąć się nieco. Teologia według Derridy**
Agata Bielik-Robson
w rozmowie z Piotrem Sawczyńskim

92 **Miara lektury, format czytania**
Urszula Pieczek

fot. Etienne De Malglaive/Getty, Klawie Rzeczy, Joel Robine/AFP/East News, Mateusz Ochocki/KFP/Reporter

42

BOGUMIL LUFT

„Ufajcie demokracji”.
Oblicza rumuńskiego buntu

Od czasów szczególnie odrażającej dyktatury komunistycznej Rumunia przeszła długą drogę i dokonała imponującego dzieła rozwoju i modernizacji. Jest dziś bezpieczniejsza i bogatsza niż kiedykolwiek. Dlaczego więc trudno w tym kraju znaleźć kogoś, kto byłby jednoznacznie zadowolony?

ZNAK
M I E S I Ą C Z N I K

ul. Tadeusza Kościuszki 37, 30-105 Kraków
tel. (12) 61 99 530, fax (12) 61 99 502
e-mail: miesiecznik@znak.com.pl
www.miesiecznik.znak.com.pl

redakcja: Mateusz Burzyk (sekretarz redakcji),
Marta Duch-Dyngosz, Monika Gałka, Michał
Jędrzejek, Ilona Klimek, Elżbieta Kot, Dominika
Kozłowska (redaktor naczelna), Urszula Pieczek,
Janusz Poniewierski, Agnieszka Rzonca,
Henryk Woźniakowski

zespół: Michał Bardel, Wojciech Bonowicz,
Halina Bortnowska, Bohdan Cywiński,
Bartłomiej Dobroczyński, Tomasz Fiałkowski,
Tadeusz Gadacz, ks. Michał Heller, Józefa
Hennelowa, Wacław Hryniewicz OMI, Jerzy Illg,
Piotr Kłodkowski, Janina Ochojska-Okońska,
bp Grzegorz Ryś, Władysław Stróżewski, Karol
Tarnowski, Łukasz Tischner, Stefan Wilkanowicz

współpraca: Paulina Bulska, Piotr Cebo,
Daniel Lis, Artur Madaliński, Anna Marchewka,
Anna Mateja, Andrzej Muszyński, Tomasz
Ponikło, Adam Puchejda, Miłosz Puczyłtowski,
Justyna Siemienowicz

opieka artystyczna:
Władysław Buchner

projekt graficzny pisma:
Władysław Buchner, Rafał Buchner

projekt graficzny numeru, skład i łamanie:
Łukasz Podolak (Weird Gentlemen)

fotoedycja:
Marcin Kapica

korekta:
Barbara Gąsiorowska

ilustracje portretowe:
Patrycja Podkościelny

druk: Drukarnia Colonel,
Kraków, ul. Dąbrowskiego 16

nakład: 1600 egz.

promocja i reklama: Monika Gałka,
tel. (12) 61 99 530,
e-mail: galka@znak.com.pl

prenumerata: Anna Kończyk, tel. (12) 61 99 526,
e-mail: handlowy@znak.com.pl

Redakcja nie zwraca tekstów niezamówionych
oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania
i skracania. Redakcja nie odpowiada za treść
zamieszczanych ogłoszeń. Rozpowszechnianie
redakcyjnych materiałów publicystycznych
bez zgody wydawcy jest zabronione.

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

Dofinansowano ze środków
Ministra Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

TEMAT MIESIĄCA

6 **Nie różni nas wiara**
Piszą: Marek Blaza SJ, ks. Michał Czajkowski,
Andrzej Kuśmierski OP, Bogustaw Szpakowski SAC,
ks. Alfred Marek Wierzbicki

18 **„Nikt nie chce być w sferze nieistnienia”. Lesbijki, wieś i Kościół**
Ewa Furgał, Natalia Sarata, Justyna Struzik

26 **Słowo „lesbijka” wtedy nie istniało**
Opowieści Doroty Wałickiej i Marzeny Frąckowiak
wysłuchał Marcin Dzierżanowski

32 **Bez środowisk konserwatywnych nie napiszesz historii queer**
Daniel Rycharski
w rozmowie z Szymonem Maliborskim

ZDRÓJ

38 **Dzień pierwszy**
Barbara Klicka

SPOŁECZEŃSTWO • ŚWIAT

42 **„Ufajcie demokracji”. Oblicza rumuńskiego buntu**
Bogumił Luft

PUBLICYSTYKA

50 **List Stanisława Grygiela do redakcji „Znaku”**

52 **Polski miesiąc – lipiec 2017**
Henryk Woźniakowski

54 **„To wy jesteście Kościołem”**
Halina Bortnowska

FELIETONY

49 **Kościół – mój dom**
Janusz Poniewierski

56 **Coraz bliżej albo coraz mniej**
Józefa Hennelowa

57 **Pani Roma**
Angelika Kuźniak

IDEE

60 **Posunąć się nieco. Teologia według Derridy**
Agata Bielik-Robson
w rozmowie z Piotrem Sawczyńskim

67 **Anateizm i radykalna hermeneutyka**
Rozmawiają: John D. Caputo i Richard Kearney

76 **Kenoza i dekonstrukcja chrześcijaństwa**
Małgorzata Kwietniewska

STACJA: LITERATURA

84 **Pełnia**
Jerzy Franczak

LUDZIE • KSIĄŻKI • ZDARZENIA

92 **Miara lektury, format czytania**
Urszula Pieczek

100 **Jak zdiagnozować Polskę?**
Magdalena Budziszewska

103 **Estetyka a ekonomia**
Paweł Dunin-Wąsowicz

106 **Miasto do zaczytania**
Iwona Boruszkowska

110 **Fetyszysta tekstu**
Artur Madaliński

113 **Nie ma aniołów w Ameryce**
Daniel Lis

116 **Księga mądrości**
Janusz Poniewierski

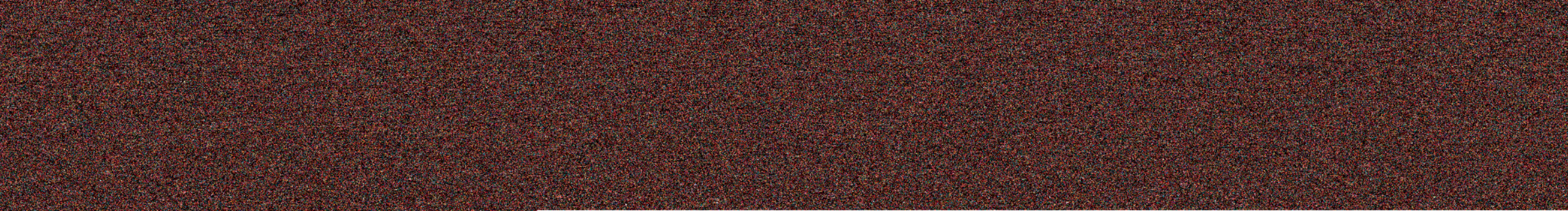
118 **Noty o książkach**

120 **Moi, mistrzowie**
Wojciech Bonowicz

122 **Pozostanie czułość: Julia Hartwig (1921–2017)**
Jerzy Illg

124 **W odcinkach: Władza**
Wit Szostak

126 **W księgarni**
Marcin Wilk

Temat Miesiąca

Wierzący homoseksualni

Stosunek Kościoła do społeczności LGBT zmienia się. Dzieję się tak m.in. za sprawą pontyfikatu papieża Franciszka. Wypracowanie odpowiedniego stanowiska wobec osób homoseksualnych pozostaje jednym z najpoważniejszych wyzwań dla Kościoła.

Czy Kościół jest miejscem dla wierzących osób homoseksualnych? Czy mogą one liczyć na wsparcie duszpasterzy? Jakie jest oficjalne stanowisko Kościoła wobec społeczności LGBT? Czy jej obecność we wspólnocie stanowi wyzwanie dla teologii? Z jakimi problemami mierzą się osoby homoseksualne w małych miejscowościach i wsiach? Jak polska sztuka współczesna pokazuje ich obecność w Kościele?

s. 6–37

Nie różni nas wiara

Do ankiety dotyczącej stosunku Kościoła instytucjonalnego do osób homoseksualnych oraz wyzwań stojących przed duszpasterstwem zaprosiliśmy kilku duchownych. Poprosiliśmy ich o odpowiedzi na dwa pytania: „Czy dostrzega Ksiądz napięcie między doktryną (oficjalną nauką) a praktyką duszpasterską (która często idzie trochę dalej, jest bardziej otwarta na osoby homoseksualne), na czym polega największy problem?” oraz „Czy i jak zmieniało się Księdza podejście do osób homoseksualnych?”

MAREK BLAZA SJ

Dać przestrzeń w Kościele

Czy związek homoseksualny jako całość, en bloc, jest czymś złym? Gdyby tak było, to przyjaźń dwóch mężczyzn i dwóch kobiet też można by uważać za grzech

W POLSCE NAJWIĘKSZY PROBLEM polega na braku oficjalnego duszpasterstwa osób homoseksualnych (istnieje np. duszpasterstwo dla heteroseksualnych związków niesakramentalnych). Nie tylko osoby homoseksualne, ale i ich duszpasterze boją się napiętnowania. W Kościele polskim w praktyce nie rozróżnia się grzechu od grzesznika. Innymi słowy, duszpasterz osób homoseksualnych traktowany jest nieraz tak, jakby popierał i promował te postawy, a to tak jakby zarzucić obrońcy, że skoro broni mordercy w sądzie, to znaczy, że popiera zabijanie ludzi.

Inny ważny problem polega na tym, że homoseksualiści traktowani są jak osoby zboczone, dewianci. Dlatego więc o ile jeszcze można tolerować duszpasterstwo osób żyjących w heteroseksualnych związkach niesakramentalnych, o tyle nie toleruje się związków homoseksualnych. Za każdym razem trzeba przypominać, że sama skłonność homoseksualna nie jest jeszcze grzechem. Ponadto panuje przekonanie, że jest ona zawsze nabyta, a nigdy nie wrodzona. Innymi słowy, gdyby ta teza

była prawdziwa, to oznaczałoby, że z homoseksualizmu można osobę „wyleczyć”. Jednak samo takie założenie jest nieuzasadnione. Wiele bowiem wskazuje na to, że choć nie znaleziono dotychczas genu odpowiedzialnego za skłonności homoseksualne, to ta tendencja nie musi być ukształtowana przez środowisko zewnętrzne. Skłonność homoseksualna lub biseksualna może mieć swoje źródło w prenatalnym rozwijaniu się płodu ludzkiego. A na ten rozwój przecież ani matka, ani płód nie mają bezpośredniego wpływu.

Dlatego też związki homoseksualne są traktowane jako sprzeczne z naturą (dewiacja), a związki heteroseksualne, nawet jeśli są grzeszne, to jednak są „zgodne z naturą”. Stąd „można zrozumieć” tych, którzy żyją w takich związkach, w przeciwieństwie do tych, którzy żyją w związkach homoseksualnych. Te ostatnie są „absolutnie nie do zaakceptowania”.

Innym problemem polskiego Kościoła jest moralizatorstwo. Za dużo z ambony mówi się o aborcji, homoseksualizmie, eutanazji, rozwodnikach, a za mało